6D021300 – Dilbilim alanı Felsefe Doktoru (PhD) derecesini almak üzere sunulan, aday Mamadiyarova Nazira Batırhankızı'nın "Kazakçadaki mental fiiller: bilişsel-anlamsal çerçeve" başlıklı doktora tezine yurt dışı danışmanın

GÖRÜŞÜ

Sunulan doktora tezi çağdaş dilbilimdeki antropomerkezci ve bilişsel yönelimin gerekleriyle tam anlamıyla örtüşmektedir. Doktora öğrencisinin yaptığı bu araştırma dilsel sistemi insan bilinci, bilişsel süreçler ve kültürel deneyimle birlikte ele alan modern dilbilimin temel doğrultusuna yöneliktir. Mental fiiller: düşünme eylemi, algılama, anlama, akıl yürütme, bellek ve değerlendirme gibi içsel bilişsel süreçlerin dilde ifade edilmesinin temel araçlarıdır. Bu kategorinin kapsamlı biçimde betimlenmesi, yalnızca Kazak Türkçesinin anlamsal yapısını daha derinlemesine kavramaya değil, aynı zamanda ulusal dünya görüşü ile dilsel bilincin örgütlenişini belirlemeye de imkân tanır. Bu nedenle araştırma konusu hem bilimsel hem de yöntemsel açıdan güncel, önemli ve çağın gereklerine cevap veren niteliktedir.

Doktora çalışmasının amacı açık ve net biçimde belirlenmiştir: Kazak Türkçesindeki mental fiillerin işlevsel-anlamsal alanını bütüncül bir sistem olarak ortaya koymak, onun örgütlenme ilkelerini belirlemek ve anlam oluşumunun bilişsel temellerini göstermektir. Doktora öğrencisi amaca yönelik oluşturulan alt problemleri çözmek için kuramsal çözümlemeyi dilsel veriye dayalı analizle birleştirerek araştırma görevlerini isabetli biçimde tanımlamıştır. Araştırma, mental fiilleri yalnızca sözlüksel birimler olarak değil, işlevi, kullanım alanı, metinsel dinamiği ve kültürel yükü bulunan karmaşık bir kategori olarak ele alması bakımından dikkat çekmektedir. Böyle bir yaklaşım, Kazak Türkçesindeki fiil semantiğini sistemli biçimde değerlendirmeye ve mental anlamın dildeki görünüm yollarını çok katmanlı bir olgu olarak betimlemeye imkân sağlamaktadır.

Araştırmanın nesnesi ile konusu birbiriyle uyumlu biçimde tanımlanmıştır. Nesne olarak mental fiillerin genel sisteminin alınması; konu olarak ise bunların alan biçimindeki örgütlenmesi, bilişsel yapısı ile pragmatik ve kültürel semantiğinin ele alınması, çalışmanın bütüncül niteliğini göstermektedir. Bu tercihler, araştırma içeriğini dar bir çerçevede sınırlamayıp mental anlamın sözlüksel düzeyden metinsel ve söylemsel alana kadar uzanan yayılımını kapsama imkânı sağlamaktadır. Ayrıca savunmaya sunulan tezlerin mantıksal kurgusu da bu konu yönelimiyle örtüşmekte; böylece araştırma sonuçlarının derli, toplu ve açık biçimde ortaya konmasına olanak vermektedir.

Tezin araştırma yöntemi sağlamdır. Doktora öğrencisi işlevsel dilbilgisi, bilişsel dilbilim, semasyoloji, psikodilbilim, dilsel bilinç kuramı ve konseptoloji alanlarındaki klasik ve çağdaş çalışmalara dayanarak araştırma unsurlarını sistemli biçimde oluşturmuştur. Burada dikkat çekici olan husus, farklı kuramsal yaklaşımların yalnızca atıf düzeyinde bırakılmayıp, araştırmanın somut amaçlarına hizmet eden işlevsel araçlara dönüştürülmüş olmasıdır. Alan kuramı aracılığıyla

mental fiillerin sistemsel örgütlenişi ortaya konulmuş; bilişsel yaklaşım sayesinde ise bu fiillerin anlam oluşturma, anlam genişletme ve güdülenme (motivasyon) mekanizmaları açıklanmıştır. Psikodilbilimsel ve dilsel bilinçle ilgili yaklaşımlar, içsel bilişsel süreçlerin dilsel temsiline kuramsal dayanak sağlamaktadır. Konseptolojik yönelim ise ulusal dünya görüşü çerçevesinde kültürel anlamların temellendirilmesine bilimsel bir zemin sunmaktadır.

Kaynak veritabanı da isabetli biçimde seçilmiştir. Doktora öğrencisi, leksikografik eserleri, edebî metinleri, folklorik-etnografik materyalleri, bilimsel çalışmalarda kaydedilmiş verileri ve bağlamsal kullanımları birlikte ele alarak mental anlamın farklı üslup ve tür alanlarında nasıl ortaya çıktığını göstermeyi amaçlamıştır. Bu tür veri toplama yaklaşımı araştırmanın tek yönlü olmasını engellemekte ve mental fiillerin gerçek kullanım içindeki işlevlerini çok boyutlu biçimde analiz etmeye imkân tanımaktadır. Özellikle deyimsel verilerin sistemli biçimde dâhil edilmesi, mental anlamın kalıplaşmış ifadelerdeki görünümünü ve değerlendirme ile duygusal potansiyelini ortaya koyma açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

Kullanılan yöntemler bütünü araştırmanın amacıyla tam uyum içindedir. Anlamsal ve bileşen analizi, anlam yapısının sınıflandırılmasına; işlevsel-semantik yaklaşım, alan biçimindeki örgütlenmenin betimlenmesine; bilişsel çözümleme ise kavramsal modellerin, çerçeve (frame) ve senaryo yapılarının belirlenmesine hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra betimleme, sınıflandırma, sistemleştirme ve genelleme gibi genel bilimsel yöntemler, elde edilen bulguların düzenli bir bütün hâlinde sunulmasını ve kuramsal sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın önemi ve yeniliği açık biçimde ortaya konulmuştur. Doktora öğrencisi, Kazak Türkçesindeki mental fiilleri tek boyutlu bir betimleme ile sınırlamayıp, antropomerkezci ve bilişsel yaklaşımları alan çözümlemesiyle birleştirerek mental fiiller sistemini bütüncül biçimde ele alma yönünde önemli bir adım atmıştır. Mental anlam oluşumunun deneyimsel temellerinin gösterilmesi, semantik gelişimin güdülenmiş yollarının ortaya konulması, bilişsel modelleme aracılığıyla açıklanması ve mental içeriğin frazeolojik alanda sistemli biçimde sunulması çalışmanın yenilikçi yönlerini güçlendirmektedir. Bu doğrultuda elde edilen sonuçlar, Kazak Türkçesindeki mental semantiğin yeni bir nitelikte yorumlanmasına ve daha önce dağınık biçimde ele alınmış verilerin sistemli bir yapıya kavuşturulmasına imkân sağlamaktadır.

Tezin kavramsal önemi, mental fiillerin "dil–biliş–kültür" sürekliliği içinde ele alınarak mental semantiğin çok düzeyli bir bilişsel kategori olarak temellendirilmesinde yatmaktadır. Bu yaklaşım, işlevsel dilbilgisi ile bilişsel semantiğin kesişim noktasındaki araştırmaları zenginleştirmekte ve Kazak dilbiliminde antropomerkezci yönelimin metodolojik imkânlarını genişletmektedir. Mental anlamın bağlam ve söyleme bağlı olarak değişkenlik göstermesi, metaforlaşma yoluyla yeni anlam katmanları kazanması ve değerlendirme ile duyguyu aktarma süreçlerine katılması gibi olguların sistemli biçimde ortaya konulması ise metin dilbilimi ve pragmatik dilbilim açısından da önemli bilimsel sonuçlar sunmaktadır.

Araştırmanın pratik önemi de yüksek olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, yükseköğretim kurumlarındaki bilişsel dilbilim, işlevsel dilbilim, dil-kültür çalışmaları ve psikodilbilim alanlarındaki ders içeriklerini zenginleştirmeye; Kazak Türkçesini derinlemesine öğretirken mental anlamı açıklamaya; metinleri bilişsel ve söylemsel açıdan analiz etme becerisini kazandırmaya uygulanabilir. Ayrıca mental fiillerin ve mental frazeologizmelerin sistemli betimlenmesi, leksikografide, ders materyalleri geliştirmede, sözlük hazırlama deneyiminde ve ulusal dünya görüşünü dil aracılığıyla aktaran bilimsel-uygulamalı çalışmalarda etkili biçimde kullanılmalıdır.

Sonuç olarak, doktora öğrencisi Mamadiyarova Nazira Batırhankızı tarafından 6D021300 – Dilbilim alanı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) derecesi almak amacıyla sunulan "Kazak Türkçesindeki mental fiiller: bilişsel-anlamsal çerçeve" başlıklı doktora çalışması, güncel bir bilimsel sorunu ele alan; metodolojisi tutarlı, kaynakları yeterli ve teorik ile uygulamalı önemi yüksek bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Araştırma bulguları, Kazak Türkçesi dilbilimindeki bilişsel-semantik araştırmaları yeni verilerle zenginleştirmekte ve mental fiilleri sistemli biçimde betimlemenin bilimsel temelini oluşturmaya katkı sağlamaktadır.

Bu nedenle, doktora öğrencisi Mamadiyarova Nazira Batırhankızı'nın 6D021300 – Dilbilim uzmanlık alanında Felsefe Doktoru (PhD) unvanını almaya layık olduğunu düşünüyorum.

Yurt dışı danışman:
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Türkiye, Muğla
PhD, Profesör **Kenan Koç**

6D021300- Лингвистика мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған ізденуші Мамадиярова Назира Батырханқызының «Қазақ тіліндегі менталды етістіктер: когнитивті-семантикалық аспект» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына шетелдік ғылыми кеңесшісінің

ПІКІРІ

Ұсынылған диссертациялық зерттеу қазіргі тіл біліміндегі антропоөзектік және когнитивтік бағдардың талаптарына толық сай келеді. Докторанттың ізденісі тілдік жүйені адам санасымен, таным үдерістерімен, мәдени тәжірибемен бірлікте қарастыратын заманауи лингвистиканың негізгі арнасына бағытталған. Менталды етістіктер - ойлау әрекеті, қабылдау, түсіну, пайым, жад, бағалау сияқты ішкі когнитивтік процестерді тілде белгілеудің негізгі құралы. Осы категорияны кешенді түрде сипаттау қазақ тілінің мағыналық құрылымын тереңірек тануға ғана емес, ұлттық дүниетаным мен тілдік сананың ұйымдасуын айқындауға мүмкіндік береді. Сондықтан зерттеу тақырыбы ғылыми тұрғыдан да, әдіснамалық тұрғыдан да өзекті әрі уақыт талабына жауап береді.

Диссертациялық жұмыстың мақсаты нақты айқындалған: қазақ тіліндегі менталды етістіктердің функционалдық-семантикалық кеңістігін тұтас жүйе ретінде таныту, оның ұйымдасу принциптерін айқындау және мағына түзілуінің когнитивтік негіздерін көрсету. Докторант бұл мақсатты жүзеге асыру үшін теориялық пайымдауды да, тілдік дерекке сүйенген талдауды да ұштастырып, міндеттер жүйесін дұрыс белгілеген. Зерттеу менталды етістіктерді жай ғана сөздік бірлік ретінде емес, қызметі, қолданыс аясы, мәтіндік динамикасы және мәдени жүктемесі бар күрделі категория ретінде қарастыруымен, ерекшеленеді. Мұндай бағдар қазақ тіліндегі етістік семантикасын жүйелі түрде байыптауға, сонымен қатар менталды мағынаның тілдегі көрініу жолдарын көпқабатты құбылыс ретінде сипаттауға мүмкіндік береді.

Зерттеу нысаны мен пәні бір-бірімен үйлесімді анықталған. Нысан ретінде менталды етістіктердің жалпы жүйесі алынуы, пән ретінде олардың өрістік ұйымдасуы, когнитивтік құрылымы, прагматикалық және мәдени семантикасы қамтылуы - жұмыстың кешенді сипатын көрсетеді. Бұл таңдаулар зерттеу мазмұнын тар шеңберде қалдырмай, менталды мағынаның лексикалық деңгейден бастап мәтіндік және дискурстық кеңістікке дейінгі таралуын қамтуға жол ашады. Сонымен қатар қорғалатын тұжырымдардың логикасы осы пәндік бағдармен өзара қабысып, зерттеу нәтижелерін жинақы әрі дәл ұсынуға мүмкіндік берген.

Диссертацияның әдіснамалық негізі сенімді. Докторант функционалдық грамматика, когнитивтік лингвистика, семасиология, психолингвистика, тілдік сана теориясы және концептология бағыттарындағы классикалық әрі қазіргі еңбектерге сүйеніп, зерттеу аппаратын жүйелі қалыптастырған. Мұнда

маңыздысы - әр ғылыми бағытты жай сілтеме деңгейінде қалдырмай, зерттеудің нақты міндеттеріне қызмет ететін жұмыс құралына айналдыруға ұмтылысы. Өріс теориясы арқылы менталды етістіктердің жүйелік ұйымдасуын айқындауға, ал когнитивтік тәсіл арқылы олардың мағына түзілу, кеңею, уәжделу тетіктерін түсіндіруге мүмкіндік берілген. Психолингвистикалық және тілдік санаға қатысты ұстанымдар ішкі когнитивтік процестердің тілдік репрезентациясын негіздеуге тірек болады, концептологиялық бағдар ұлттық дүниетаным аясындағы мәдени мәндерді дәлелдеуге ғылыми негіз береді.

Дереккөздік база да орынды таңдалған. Докторант лексикографиялық еңбектерді, көркем мәтіндер мен фольклорлық-этнографиялық материалдарды, ғылыми зерттеулерде тіркелген деректерді және контекстік қолданыстарды қатар қамтып, менталды мағынаның әртүрлі стильдік және жанрлық кеңістікте көрінуін көрсетуге ұмтылған. Мұндай дерек алу тәсілі зерттеудің біржақтылығын азайтып, менталды етістіктердің нақты қолданыстағы қызметін жан-жақты талдауға мүмкіндік береді. Әсіресе фразеологиялық деректерді жүйелі енгізу - менталды мағынаның тұрақты тіркестердегі көрінісін және бағалауыштық-эмоциялық әлеуетін дәлелдеуге жағдай жасайды.

Қолданылған әдістер кешені зерттеу мақсатына сәйкес келеді: семантикалық және компоненттік талдау мағыналық құрылымды жіктеуге, функционалдық-семантикалық тәсіл өрістік ұйымдасуды сипаттауға, когнитивтік талдау концептуалдық модельдерді, фреймдік және сценарийлік құрылымдарды айқындауға қызмет етеді. Сонымен бірге сипаттау, жіктеу, жүйелеу, жинақтау сияқты жалпы ғылыми әдістер нәтижелерді бір ізге түсіріп, теориялық қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы айқын көрінеді. Докторант қазақ тіліндегі менталды етістіктерді бір ғана сипаттаумен шектемей, антропоөзектік және когнитивтік ұстанымдарды орістік талдаумен ұштастыра отырып, менталды етістіктердің жүйесін тұтас қарастыруға қадам жасаған. Менталды мағына түзілуінің тәжірибелік негіздері, семантикалық дамудың уәжді жолдары, когнитивтік модельдеу арқылы түсіндірілуі және менталды мазмұнның фразеологиялық кеңістікте жүйелі түрде берілуі – жұмыстың жаңашыл қырларын күшейтеді. Осы бағыттағы нәтижелер қазақ тіліндегі менталды семантиканы жаңа сапада түсіндіруге және бұрын жүйесіз сипатталған деректерді бір жүйеге келтіруге мүмкіндік береді.

Диссертацияның теориялық маңызы - менталды етістіктерді «тіл-таным-мәдениет» сабақтастығында қарастырып, менталды семантиканы көпдеңгейлі когнитивтік категория ретінде негіздеуінде. Бұл ұстаным функционалдық грамматика мен когнитивтік семантика тоғысындағы зерттеулерді толықтырып, қазақ тіл біліміндегі антропоөзектік бағыттың әдіснамалық мүмкіндігін кеңейтеді. Менталды мағынаның контекст пен дискурсқа тәуелді құбылуы, метафоралану арқылы жаңа реңктерге ие болуы, бағалау мен эмоцияны жеткізуге қатысуы сияқты тұстарды жүйелеу мәтін лингвистикасы мен прагмалингвистика үшін де маңызды ғылыми тұжырымдар береді.

Зерттеудің практикалық маңызы да жоғары бағаланады. Алынған нәтижелер жоғары оқу орындарындағы когнитивтік лингвистика, функционалдық лингвистика, лингвомәдениеттану, психолингвистика бағытындағы курстардың мазмұнын байытуға, қазақ тілін тереңдетіп оқытуда менталды мағынаны түсіндіруге, мәтінді когнитивтік және дискурстық тұрғыдан талдау дағдысын қалыптастыруға қолдануға болады. Сондай-ақ менталды етістіктер мен менталды фразеологизмдерді жүйелі сипаттау лексикографияда, оқу құралдарын әзірлеуде, сөздік жасау тәжірибесінде және ұлттық дүниетанымды тіл арқылы танытатын ғылыми-әдістемелік жұмыстарда тиімді пайдаланылуға тиіс.

Қорыта айтқанда, докторант Мамадиярова Назира Батырханқызының 6D021300 - Лингвистика мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Қазақ тіліндегі менталды етістіктер: когнитивті-семантикалық аспект» тақырыбындағы диссертациялық зерттеуі өзекті ғылыми мәселені көтерген, әдіснамасы дәйекті, дереккөзі жеткілікті әрі теориялық және қолданбалы маңызы жоғары еңбек ретінде бағалауға болады. Зерттеу нәтижелері қазақ тіл біліміндегі когнитивтік-семантикалық ізденістерді жаңа деректермен толықтырып, менталды етістіктерді жүйелі сипаттаудың ғылыми негізін қалыптастыруға ықпал етеді.

Сол себепті докторант Мамадиярова Назира Батырханқызын 6D021300 - Лингвистика мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Шетелдік кеңесшісі:
Мұғла Сыткы Кочман университеті, Түркия,
Мұғла қаласы PhD, профессор **Кенан Коч**

6D021300 – Dilbilim alanı Felsefe Doktoru (PhD) derecesini almak üzere sunulan, aday Mamadiyarova Nazira Batırhankızı'nın "Kazakçadaki mental fiiller: bilişsel-anlamsal çerçeve" başlıklı doktora tezine yurt dışı danışmanın

GÖRÜŞÜ

Sunulan doktora tezi çağdaş dilbilimdeki antropomerkezci ve bilişsel yönelimin gerekleriyle tam anlamıyla örtüşmektedir. Doktora öğrencisinin yaptığı bu araştırma dilsel sistemi insan bilinci, bilişsel süreçler ve kültürel deneyimle birlikte ele alan modern dilbilimin temel doğrultusuna yöneliktir. Mental fiiller: düşünme eylemi, algılama, anlama, akıl yürütme, bellek ve değerlendirme gibi içsel bilişsel süreçlerin dilde ifade edilmesinin temel araçlarıdır. Bu kategorinin kapsamlı biçimde betimlenmesi, yalnızca Kazak Türkçesinin anlamsal yapısını daha derinlemesine kavramaya değil, aynı zamanda ulusal dünya görüşü ile dilsel bilincin örgütlenişini belirlemeye de imkân tanır. Bu nedenle araştırma konusu hem bilimsel hem de yöntemsel açıdan güncel, önemli ve çağın gereklerine cevap veren niteliktedir.

Doktora çalışmasının amacı açık ve net biçimde belirlenmiştir: Kazak Türkçesindeki mental fiillerin işlevsel-anlamsal alanını bütüncül bir sistem olarak ortaya koymak, onun örgütlenme ilkelerini belirlemek ve anlam oluşumunun bilişsel temellerini göstermektir. Doktora öğrencisi amaca yönelik oluşturulan alt problemleri çözmek için kuramsal çözümlemeyi dilsel veriye dayalı analizle birleştirerek araştırma görevlerini isabetli biçimde tanımlamıştır. Araştırma, mental fiilleri yalnızca sözlüksel birimler olarak değil, işlevi, kullanım alanı, metinsel dinamiği ve kültürel yükü bulunan karmaşık bir kategori olarak ele alması bakımından dikkat çekmektedir. Böyle bir yaklaşım, Kazak Türkçesindeki fiil semantiğini sistemli biçimde değerlendirmeye ve mental anlamın dildeki görünüm yollarını çok katmanlı bir olgu olarak betimlemeye imkân sağlamaktadır.

Araştırmanın nesnesi ile konusu birbiriyle uyumlu biçimde tanımlanmıştır. Nesne olarak mental fiillerin genel sisteminin alınması; konu olarak ise bunların alan biçimindeki örgütlenmesi, bilişsel yapısı ile pragmatik ve kültürel semantiğinin ele alınması, çalışmanın bütüncül niteliğini göstermektedir. Bu tercihler, araştırma içeriğini dar bir çerçevede sınırlamayıp mental anlamın sözlüksel düzeyden metinsel ve söylemsel alana kadar uzanan yayılımını kapsama imkânı sağlamaktadır. Ayrıca savunmaya sunulan tezlerin mantıksal kurgusu da bu konu yönelimiyle örtüşmekte; böylece araştırma sonuçlarının derli, toplu ve açık biçimde ortaya konmasına olanak vermektedir.

Tezin araştırma yöntemi sağlamdır. Doktora öğrencisi işlevsel dilbilgisi, bilişsel dilbilim, semasyoloji, psikodilbilim, dilsel bilinç kuramı ve konseptoloji alanlarındaki klasik ve çağdaş çalışmalara dayanarak araştırma unsurlarını sistemli biçimde oluşturmuştur. Burada dikkat çekici olan husus, farklı kuramsal yaklaşımların yalnızca atıf düzeyinde bırakılmayıp, araştırmanın somut amaçlarına hizmet eden işlevsel araçlara dönüştürülmüş olmasıdır. Alan kuramı aracılığıyla

mental fiillerin sistemsel örgütlenişi ortaya konulmuş; bilişsel yaklaşım sayesinde ise bu fiillerin anlam oluşturma, anlam genişletme ve güdülenme (motivasyon) mekanizmaları açıklanmıştır. Psikodilbilimsel ve dilsel bilinçle ilgili yaklaşımlar, içsel bilişsel süreçlerin dilsel temsiline kuramsal dayanak sağlamaktadır. Konseptolojik yönelim ise ulusal dünya görüşü çerçevesinde kültürel anlamların temellendirilmesine bilimsel bir zemin sunmaktadır.

Kaynak veritabanı da isabetli biçimde seçilmiştir. Doktora öğrencisi, leksikografik eserleri, edebî metinleri, folklorik-etnografik materyalleri, bilimsel çalışmalarda kaydedilmiş verileri ve bağlamsal kullanımları birlikte ele alarak mental anlamın farklı üslup ve tür alanlarında nasıl ortaya çıktığını göstermeyi amaçlamıştır. Bu tür veri toplama yaklaşımı araştırmanın tek yönlü olmasını engellemekte ve mental fiillerin gerçek kullanım içindeki işlevlerini çok boyutlu biçimde analiz etmeye imkân tanımaktadır. Özellikle deyimsel verilerin sistemli biçimde dâhil edilmesi, mental anlamın kalıplaşmış ifadelerdeki görünümünü ve değerlendirme ile duygusal potansiyelini ortaya koyma açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

Kullanılan yöntemler bütünü araştırmanın amacıyla tam uyum içindedir. Anlamsal ve bileşen analizi, anlam yapısının sınıflandırılmasına; işlevsel-semantik yaklaşım, alan biçimindeki örgütlenmenin betimlenmesine; bilişsel çözümleme ise kavramsal modellerin, çerçeve (frame) ve senaryo yapılarının belirlenmesine hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra betimleme, sınıflandırma, sistemleştirme ve genelleme gibi genel bilimsel yöntemler, elde edilen bulguların düzenli bir bütün hâlinde sunulmasını ve kuramsal sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın önemi ve yeniliği açık biçimde ortaya konulmuştur. Doktora öğrencisi, Kazak Türkçesindeki mental fiilleri tek boyutlu bir betimleme ile sınırlamayıp, antropomerkezci ve bilişsel yaklaşımları alan çözümlemesiyle birleştirerek mental fiiller sistemini bütüncül biçimde ele alma yönünde önemli bir adım atmıştır. Mental anlam oluşumunun deneyimsel temellerinin gösterilmesi, semantik gelişimin güdülenmiş yollarının ortaya konulması, bilişsel modelleme aracılığıyla açıklanması ve mental içeriğin frazeolojik alanda sistemli biçimde sunulması çalışmanın yenilikçi yönlerini güçlendirmektedir. Bu doğrultuda elde edilen sonuçlar, Kazak Türkçesindeki mental semantiğin yeni bir nitelikte yorumlanmasına ve daha önce dağınık biçimde ele alınmış verilerin sistemli bir yapıya kavuşturulmasına imkân sağlamaktadır.

Tezin kavramsal önemi, mental fiillerin "dil–biliş–kültür" sürekliliği içinde ele alınarak mental semantiğin çok düzeyli bir bilişsel kategori olarak temellendirilmesinde yatmaktadır. Bu yaklaşım, işlevsel dilbilgisi ile bilişsel semantiğin kesişim noktasındaki araştırmaları zenginleştirmekte ve Kazak dilbiliminde antropomerkezci yönelimin metodolojik imkânlarını genişletmektedir. Mental anlamın bağlam ve söyleme bağlı olarak değişkenlik göstermesi, metaforlaşma yoluyla yeni anlam katmanları kazanması ve değerlendirme ile duyguyu aktarma süreçlerine katılması gibi olguların sistemli biçimde ortaya konulması ise metin dilbilimi ve pragmatik dilbilim açısından da önemli bilimsel sonuçlar sunmaktadır.

Araştırmanın pratik önemi de yüksek olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, yükseköğretim kurumlarındaki bilişsel dilbilim, işlevsel dilbilim, dil-kültür çalışmaları ve psikodilbilim alanlarındaki ders içeriklerini zenginleştirmeye; Kazak Türkçesini derinlemesine öğretirken mental anlamı açıklamaya; metinleri bilişsel ve söylemsel açıdan analiz etme becerisini kazandırmaya uygulanabilir. Ayrıca mental fiillerin ve mental frazeologizmelerin sistemli betimlenmesi, leksikografide, ders materyalleri geliştirmede, sözlük hazırlama deneyiminde ve ulusal dünya görüşünü dil aracılığıyla aktaran bilimsel-uygulamalı çalışmalarda etkili biçimde kullanılmalıdır.

Sonuç olarak, doktora öğrencisi Mamadiyarova Nazira Batırhankızı tarafından 6D021300 – Dilbilim alanı kapsamında Felsefe Doktoru (PhD) derecesi almak amacıyla sunulan "Kazak Türkçesindeki mental fiiller: bilişsel-anlamsal çerçeve" başlıklı doktora çalışması, güncel bir bilimsel sorunu ele alan; metodolojisi tutarlı, kaynakları yeterli ve teorik ile uygulamalı önemi yüksek bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Araştırma bulguları, Kazak Türkçesi dilbilimindeki bilişsel-semantik araştırmaları yeni verilerle zenginleştirmekte ve mental fiilleri sistemli biçimde betimlemenin bilimsel temelini oluşturmaya katkı sağlamaktadır.

Bu nedenle, doktora öğrencisi Mamadiyarova Nazira Batırhankızı'nın 6D021300 – Dilbilim uzmanlık alanında Felsefe Doktoru (PhD) unvanını almaya layık olduğunu düşünüyorum.

Yurt dışı danışman:
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Türkiye, Muğla
PhD, Profesör **Kenan Koç**